

Werken aan transitie in de systeeminnovatieprogramma's

Dr. ir. J. (José) V. M. Vogelesang
Wageningen UR

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN UR

Achtergrond: Transitiebeleid in Nederland

- Nationaal Milieubeleidsplan 4 (2001):
 - “Bij ongewijzigd beleid zal in 2030 de natuur en de biodiversiteit in ons land sterk onder druk staan door verdroging, verzuring en vermesting. De landbouw is een belangrijke veroorzaker van deze problemen. Alleen een grote omslag, ofwel transitie, kan het tij keren.”

Opdracht van LNV aan Wageningen UR (2002-2005)

- Ambitie: realiseren van **nieuwe toekomstgerichte bedrijfsconcepten** en integrale strategieën voor duurzame landbouw (bedrijf en keten)
 - Integrale aanpak op bedrijfsniveau op snijvlak van keten en gebied
 - “Bedrijf en ondernemer centraal”
- Omvang:
 - Plantaardige sectoren € 8.000.000,- per jaar
 - Veehouderij sectoren € 4.000.000,- per jaar
- -> Trendbreuk met optimaliserend onderzoek

Inspirerende toekomstbeelden 2030

- Aanpak via (beproefde) DT0 techniek beginnend met een **Strategische probleemoriëntatie**:
- Interviews met ca. 50 stakeholders uit diverse geledingen (ondernemers, ketenpartijen, beleid, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen)
 - Gewenste toekomstbeelden, een generatie verder
 - Drijfveren
 - Draagvlak

Resultaten interviews: Twee beelden

- Kleinschalig
- lokale oriëntatie
- verweven functies
- Grootschalig
- mondiale oriëntatie
- gescheiden functies

Synthese: “Diagonaal bedrijfssysteem”

- Kleinschalig
- lokale oriëntatie
- verweven functies

Grootschalige
productie in een
kleinschalige,
multifunctionele
omgeving

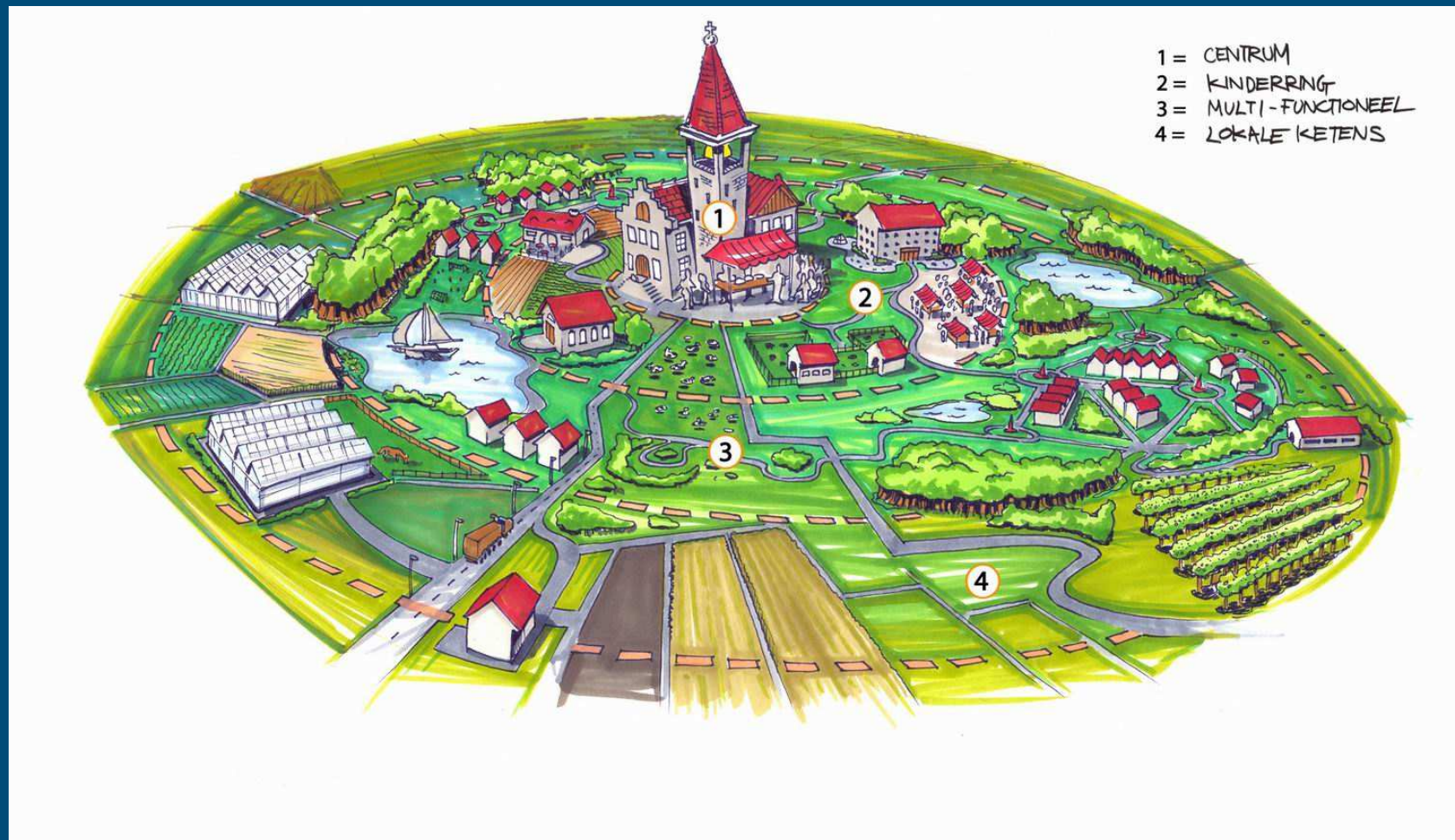
- Grootschalig
- mondiale oriëntatie
- gescheiden functies

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING

WAGENINGEN **UR**

Stad en land integreren

Het Regiobedrijf

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING

WAGENINGEN **UR**

Toekomstbeelden Glastuinbouw

Kas in de stad:

- Functiecombinaties
- Teelt op bestelling
- Markt- en ontmoetingsplaats

Stad onder kas:

Symbiose van functies onder hetzelfde dek

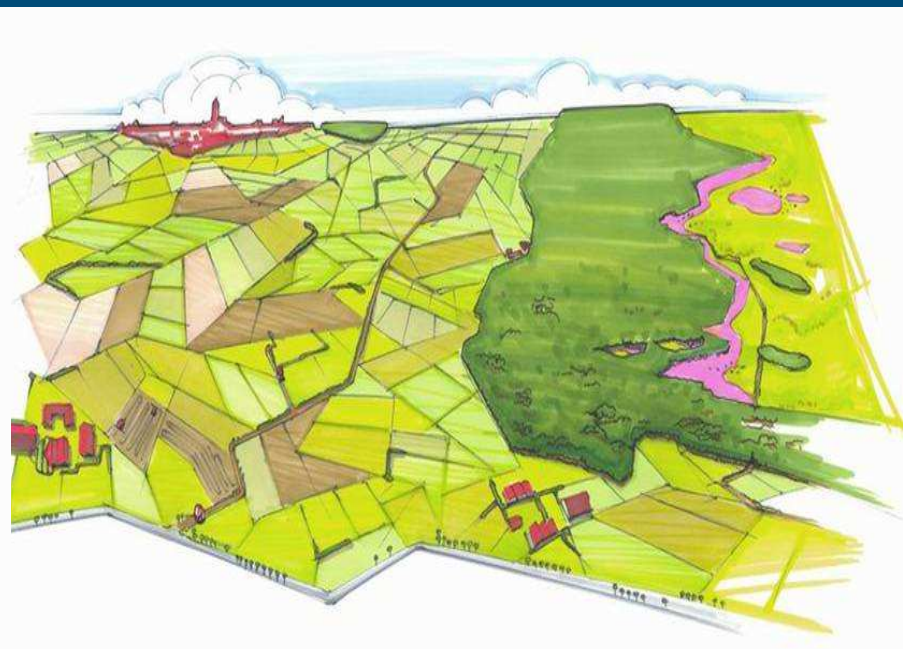
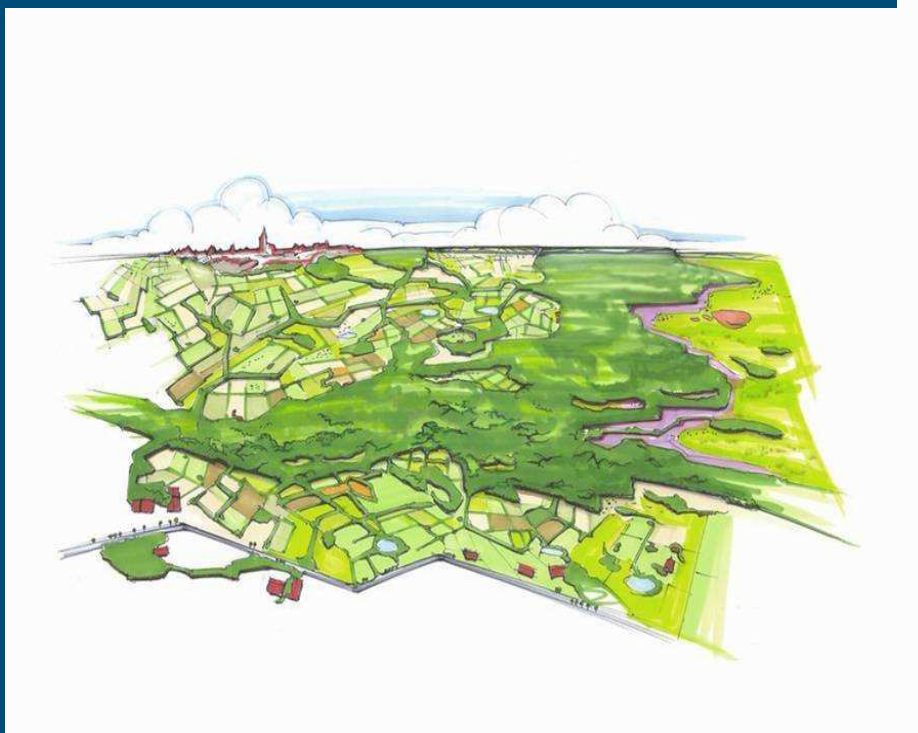
Kas onder de stad:

- Ruimtebesparing
- Beheersbaar klimaat
- Mobiel teeltsysteem

Multifunctionele landbouw

Natuurgerichte
gebiedsinrichting

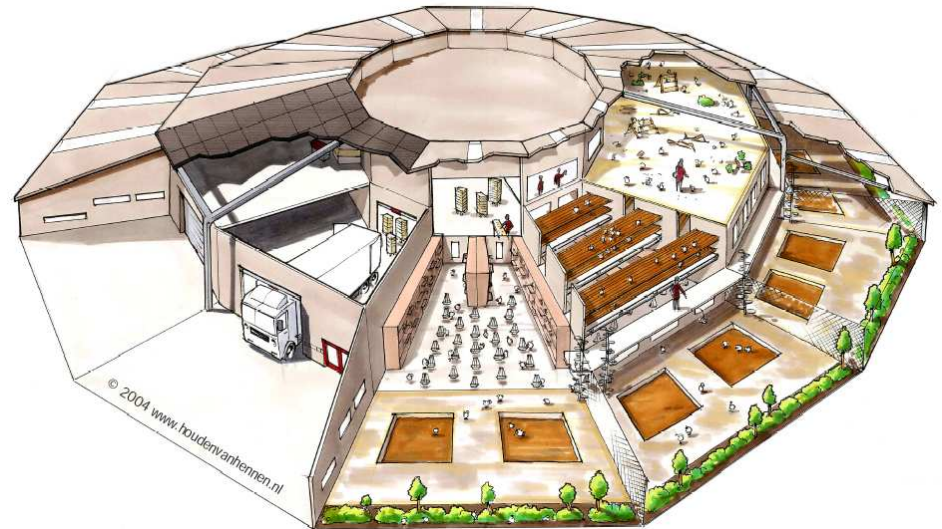
Productiegerichte
gebiedsinrichting

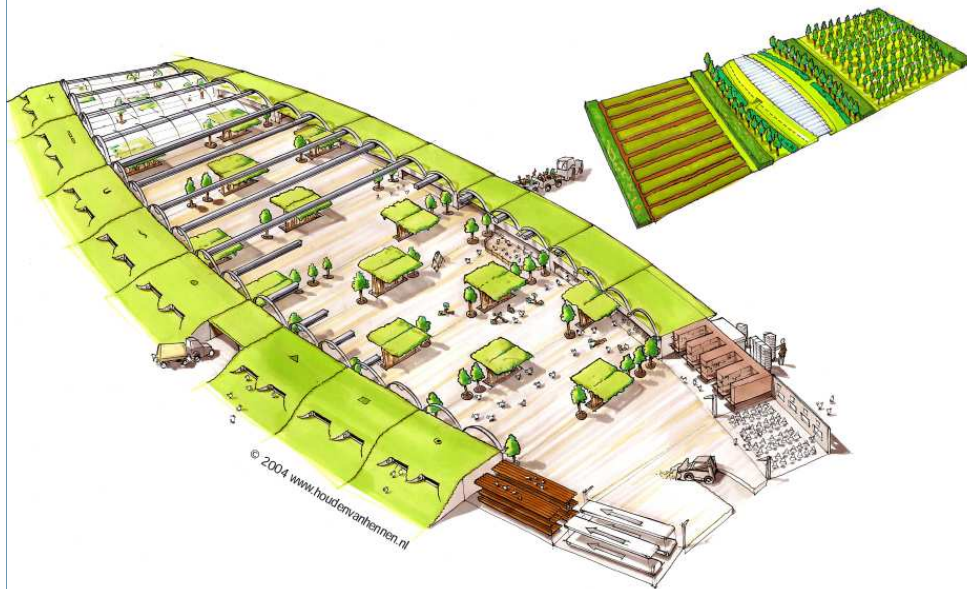
PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING
WAGENINGEN UR

Toekomstbeelden Veehouderij: Houden van Hennen

Het Rondeel

De Plantage

Benoemen Transitiepunten

■ **Duurzaamheid**

- Water, bodem, lucht, energie, biodiversiteit
- Sluiten van kringlopen, aansluiten bij stedelijke stromen

■ **Planologie**

- Integreren functies productie en stad
- Herinrichting van de ruimte

■ **Economische en maatschappelijke haalbaarheid**

- Samenwerkingsvormen: set van afspraken en regels
- Betalingsmechanismen

Starten Innovatie-experimenten

■ De Smaak van morgen

■ Uitgangspunten concept:

- 'Proof of principles' voor o.a. overbodig maken van pesticiden, teeltmechanisering in kleinschalige systemen, agrobiodiversiteit, nieuwe teelten.....
- Vanaf maatschappelijk perspectief: burgers willen genieten van landbouwlandschappen

■ Aanpak:

- Project laten fungeren als spin-in-het-web waaromheen nieuwe netwerken ontstaan met trekkracht vanuit gebruikersgroepen: landbouwbedrijfsleven en maatschappij; laten ontstaan van dynamiek

■ Resultaten / spin-off:

- Brochure Stadslandbouw -> gids voor beleidsmakers en ondernemers
- Almere - Oost

Agromere: het proces

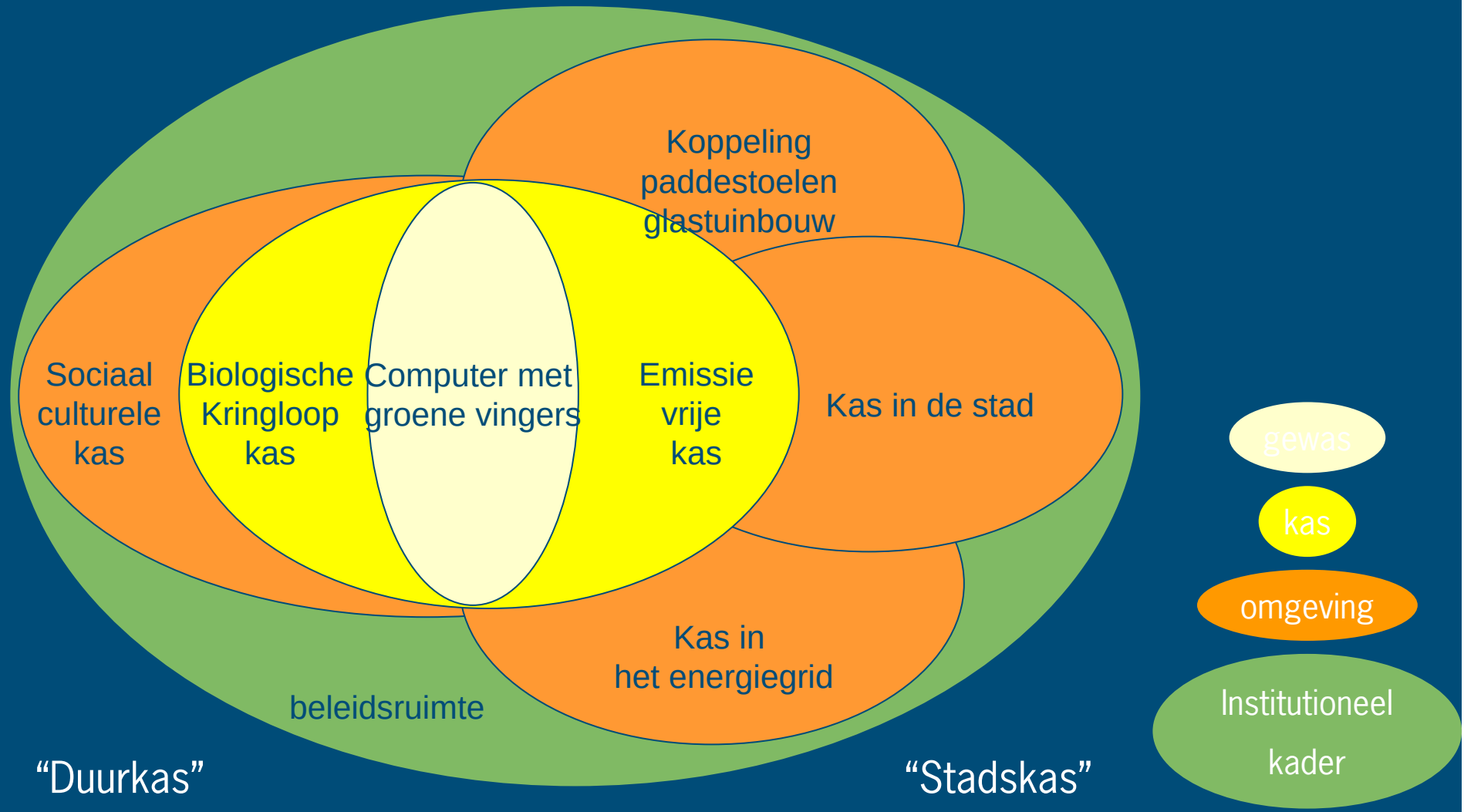
- Stadslandbouw op de agenda:
Brochure aangeboden aan
Duivesteijn (okt. 2006)
- Gevolgd door de
stadslandbouwgids (2007)

Agromere: focus op de noord-oost zijde van Almere

Innovatie-experimenten

Innovatie-experimenten

■ Maashorst

■ Uitgangspunten concept:

- Voorbeeldgebied met spanning tussen landbouw, natuur en recreatie; twee reconstructiegebieden, drie gemeenten, twee waterschappen

■ Aanpak:

- Opstellen toekomstvisie 2030 met stakeholders -> transitiepunten benoemd-> gebiedsprogramma -> uitgewerkte projectideeën gezamenlijk uitvoeren

■ Resultaten / spin-off:

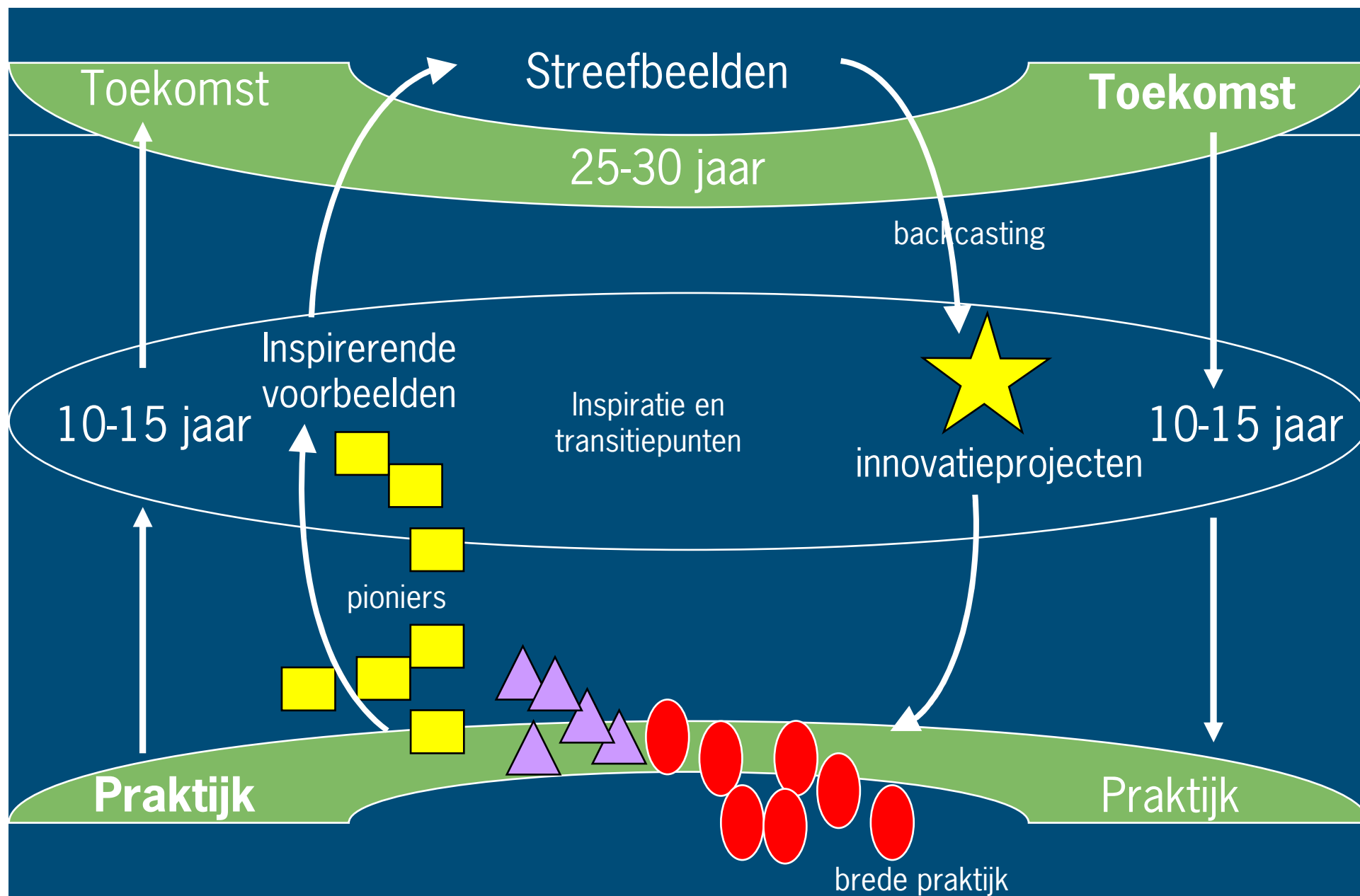
- Vereniging Maashorstboeren (boeren, burgers, gemeentes)
- Net van wandelpaden; landschapsmaïs; buurtschapsnatuurplannen; 'regionale boerderij' etc..

Transitie- en innovatieprocessen

- **Twee transitiepaden**
- Van Toekomst naar praktijk
 - Vernieuwde Innovatie-experimenten (pre-competitief, middellange termijn)
 - Coalitievorming en stimuleren van Co-innovatie (incl €)
- Van Praktijk naar toekomst
 - Innovatienetwerken met pionierende voorlopers
 - Stimuleren van Co-innovatie (incl €)

Innovatie Netwerken

- Benutten van kansen vanuit sectoren, **met name pionierende ondernemers!**
- Door deze pioniers op te zoeken en hun kennis te bundelen:
 - Innovatienetwerk Multifunctionele Landbouw
 - SynErgie: kruisbestuiving tussen innovatoren, doorontwikkelen en verspreiden 1e volgers
 - Diverse netwerken Veehouderij
 -

Resumé Ontwikkelingen 2000-2008

- 2000-2004: Pad van Toekomst naar Praktijk
 - Toekomstbeelden
 - Start (langjarige) Innovatieprojecten
 - Praktijknetwerken in nieuwe fase (Telen met Toekomst)
- 2004-2008: Pad van Praktijk naar Toekomst
 - Start Innovatienetwerken (werken met pioniers)
 - Start Co-innovatie (eigenaarschap; PPS)
 - Methodische verdieping: Onderwijs (Leren met Toekomst, Schakelplaats), M&E (tender)

Essentie van Systeeminnovatie aanpak

- Borgen van lange termijn focus
 - Continu relatie leggen tussen projectdoel en toekomstbeeld (projecten als deel van groter geheel)
- Creëren van vernieuwend stakeholders netwerk
 - Via nieuwe coalities rondom transitiepunten (ook kruisbestuiving BIO – GI)
 - Via nieuwe Innovatienetwerken (≠ studieclubs)
- Verbinding naar de toekomstige gebruikers
 - Spin-off voor KT ter versterking van draagvlak en als tussenstap richting het lange termijn doel

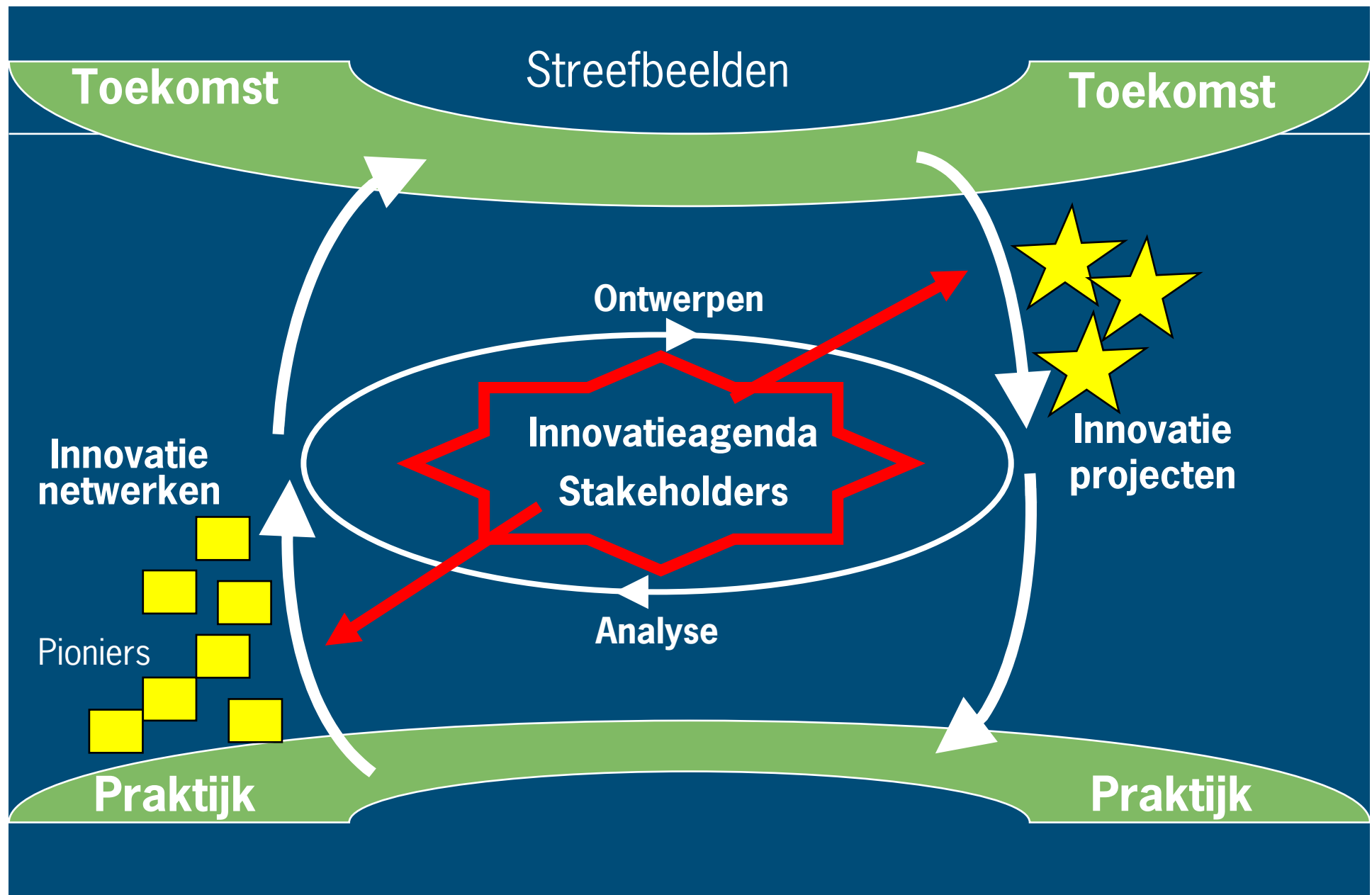

Doorkijk Ontwikkelingen 2008 - 2012

■ Een aantal trends:

- Ontstaan van landelijke Innovatie-agenda's (LTO)
- Ontstaan van regionale Innovatie-agenda's (bijv. Greenport Venlo; Dairy Valley)
- Ontstaan van verbindingen tussen landelijke en regionale netwerken (bijv. Energie glastuinbouw)
- Toename PPS platforms voor (precompetitieve) kennisontwikkeling
- Nieuwe vraagstukken: C2C, burgerparticipatie,
- Toenaderende domeinen: EZ-LNV, regio-sector

Herijking van Systeeminnovatie aanpak

- Verbinden met de innovatie-agenda's (van sectoren, regio's)
- Versnellen door het verbinden van de twee transitiepaden
- Permanente reflectie op voortgang (in termen van output-outcome-impact)

Tot Slot

- www.syscope.nl
- www.verantwoordeveehouderij.nl

PRAKTIJKONDERZOEK
PLANT & OMGEVING

WAGENINGEN UR